

N:o 1.

Herr **C. A. Lindhagen m. fl.**, i anledning af *Kungl. Maj:ts proposition angående de unionella förhållandena.*

I den pröfvotid, i hvilken svenska folket nu befinner sig, är det lyckligtvis *en* sak, som alla äro ense om. Vi vilja alla, att det skall från svensk sida handlas manligt och i öfverensstämmelse med Sveriges verkliga fördel, och att således det beslut, de svenska statsmakterna gå att fatta, måtte i bästa mening blifva ärorikt.

Men hvori består nu Sveriges verkliga fördel? Och hvilka äro de åtgöranden, som under nuvarande situation måste betecknas såsom sannskyldiga uttryck för ett manligt svenskt handlingssätt? Det rätta svaret på dessa frågor kunna vi uppenbarligen ej frammana ur de lidelsefulla uttrycken för sårade känslor. Vi måste — äfven därom böra vi kunna vara eniga — söka att med lugnt öfvervägande och besjälade af trofast kärlek till vårt folk gå till botten med frågorna och klargöra för oss den verkliga sanningen.

Det är förunderligt, att man företrädesvis förnimmer allenast uttalanden om den olyckliga ställning och förödmjukelse, som skulle drabbat oss genom norrmännens ensidiga unionsupplösning. En politisk kris, som ett folk undergår, är dock oftast endast upplösningen på en samhällssjukdom. Vill man leda ett folk oskadt och med bibehållen värdighet ur en sådan kris, ligger det makt uppå att i främsta rummet förhoppningsfullt peka mot framtiden, mot de nya utsikter, som öppna sig för detta folk just genom att det undergått pröfningen. Därigenom skall det ofta visa sig, att krisen i själfva verket är en vinst, samt att dagens bekymmer följaktligen äro smärre, än man föreställt sig, och böra vara lätta att öfvervinna.

Ses äfven den föreliggande frågan på detta sätt ur framtidens synpunkter, så måste man komma till den slutsats, att just i upplösningen af de nuvarande unionsbanden kan ligga *en öfvervägande fördel för Sverige*, och detta såväl i dess förhållande till Norge som för dess inrikespolitik och jämväl i dess hela ställning utåt till andra folk.

Hvad då först angår *förhållandet till Norge*, så måste man först fråga sig, hvad unionen inbringat oss och hvad vi haft att vänta af densammans fortsatta upprätthållande. Ingenting annat än split, förödmjukelse och onyttig kraftförbrukning. Den var från början, i det skick den erhöll, ett misstag från svensk sida, och hvad som är byggdt på en vacklande grund kan ej i längden uppehållas. Man behöfver blott genomläsa den kortfattade historiken i den kungl. propositionen för att få en lefvande insikt om unionsförhållandets oändliga ofrukt-samhet i det goda och dess synnerliga förmåga att förhindra upp-komsten af samförstånd mellan de båda folken. Det kan ej vara annat än en lättnad för oss att omsider få bort ur världen dessa lika onyttiga som lidelsefulla förhandlingar om Norges rätt och om Sveriges ära och alla andra diskussionsämnen, som följa dem i spåren. Det lyftes därmed en verklig börda från svensk politik, på hvilken det hitintills hvilat såsom en ambitionsuppgift att försvara och upprätthålla detta i flera afseenden ganska misslyckade verk af svensk statskonst.

Å andra sidan ligger det i sakens natur, hvilket nu på många sätt framhäfves äfven af norrmännen själfva, att efter unionsupplösningen bör förr eller senare uppstå en helt annan folkstämning. Därmed är äfven fältet omsider öppet för ett verkligt samförstånd. Det kunde till och med inträffa, att om vi såge oss i stånd att i detta ögonblick bortse från all grämelse och handla i bästa mening manligt gentemot det norska folket, så skulle Sverige kanske redan nu i ett slag eröfra hela detta folks hjärtan, hvilket icke i någon mån lyckats oss under den hundraåriga föreningen.

Häremot framhålles ibland, att om unionen ock inbragt en ständig oenighet, så gaf den oss dock en gemensam utrikesledning och framför allt ett gemensamt försvar. Det erkännes dock nu allmänt, att det ömse-sidiga samförståndet är en viktigare angelägenhet och att utan detta skulle de omnämnda förmånerna icke för någondera medföra verklig fördel. Man kan också göra sig den frågan, om vid ett fientligt anfall närmast mot ett af länderna någon pålitlig hjälp kunde tvångsvis på-räknas från det andra landet, därest ovänskap rådde i sinnena. Bör icke snarare ett godt samförstånd och däraf framkallad insikt om gemen-

samma intressen leda till ett enigt och frivilligt uppträdande mot en gemensam fara?

Denna fråga står också i ett visst sammanhang med det viktiga spörsmålet om de nya utsikter i *vårt förhållande till utlandet*, som kunna skapas genom unionens upplösning.

Utvecklingen måste gå alltmer i den riktningen, att folken, såvidt de vunnit full självständighet, för egen fördel och i det stora helas intresse frivilligt sammansluta sig för att arbeta på gemensamma uppgifter. Närmast till hands ligger då, att ett sådant samarbete begynner mellan närbesläktade folk, såsom svenskar, danskar och norrmän. Skandinavismen är en gammal idé. Den kan liksom alla framtidstankar misslyckas i sina första famlande sträfvanden. Alla dessa människor, som misströsta om allting, skola naturligtvis också göra hvad de kunna för att förkväva den. Men den kan icke dö, den står ständigt upp igen, ty den är en naturlig och riktig sak.

Arbetet för ett enigt Norden har för öfrigt redan uträttat åtskilligt. Men unionen mellan Sverige och Norge har i följd af sin olyckliga byggnad städse utgjort ett hinder för detta arbete. Norge, som alltid sträfvat att komma ut ur detta unionsförhållande, uppställde vanligen svårigheter. Och om man ej kunde gilla de framförda betänkligheterna, så kan man dock förstå, att de härledde sig ur farhågan, att hvarje nytt föreningsband, om än i och för sig aldrig så förnuftigt, dock skulle kunna i sin mån bidraga till att sammanhålla äfven det andra föreningsbandet, som norrmännen ville hafva upplöst. Detta hinder blir undanröjdt i och med den svensk-norska unionens upplösning. Ett nytt arbete för Nordens enhet kommer därefter att själfmant upptagas och få lättare att lösa sina uppgifter. Framtiden må själf finna formen för en möjlig federation mellan tre lika fria, närbesläktade nordiska folk. Redan nu kan mycket göras för att de i hvarje fall skola både inåt och utåt alltmer framstå såsom en andlig enhet. Det är således denna väg äfven svenska folket nu har att gå för att vinna ett rikare lif och därmed äfven en större trygghet utåt, än unionen med Norge kunnat bereda detsamma.

Vill man söka sig en symbol för den rätta innebörden af dessa framtidssträfvanden, så ledes man till en början att förstå den af oss förut icke alls uppskattade norska stämningen för en egen flagga utan unionsmärke. Det börjar i dessa tider äfven för mången svensk gå upp nästan en längtan efter att äfven den svenska flaggan skall gifva ett rent uttryck för ett folk, som åter fullt är sig själf utan band af yttre disharmonier. Och denna känsla blir ännu mer förklarlig, när den

vill tjäna ett sträfvande att se alla de tre nordiska korsflaggorna jämställda och fria, men på samma gång förenade, vid hvarandras sida.

Det behöfver knappast framhållas, huru viktigt det är just för detta ändamål, att upplösningen nu sker på ett så fredligt och försonligt sätt som möjligt, så att skilsmässan ej kvarlämnar onödigt agg i sinnena. Men om så illa skulle hända, att unionens upplösning ägde rum under stark misstämning, behöfver man därför ej förtvifla om framtiden. Ty det är dock så lyckligt, att de gamla generationerna en gång dö ut och med dem äfven deras fördomar, och i stället träda fram unga släkten med en ny och sundare syn på tingen.

Hvad slutligen angår unionsupplösningens inflytande på *vår inre politik*, så kan äfven denna icke hafva annat än fördel att vänta däraf. Uppfattningen om unionen såsom ett oeftergiftigt livsvillkor för oss har alltför länge hvilat öfver landet som en fördom, hvilken i sin mån splittrat krafterna och dragit bort uppmärksamheten från viktigare uppgifter. Det uttalades ock i trontalet den förhoppningen, att det nu inom Sveriges gränser skall lyckas att återeröfra hvad som förlorats genom unionens upphörande. Och praktiskt taget, finnas ej heller några gränser för det myckna goda, som på denna väg skulle kunna vinnas för folket. I vår författning och många andra förhållanden uppställa sig emellertid de svåraste hinder för ett inre reformarbete. Men må vi trofast verka för dessa mål och lägga sten vid sten till byggnaden. Här är platsen för de kraftiga och manliga handlingarne, och må de, som nu mest kräfva sådana, då också visa, att de vilja vara med, när det verkligen gäller att lösa folkets bundna krafter och skapa ett nytt Sverige.

Om således vårt land ur olika synpunkter endast kan vinna öfvervägande fördel af en unionsupplösning, så föreligger redan däri ett tillräckligt och afgörande skäl, för att man ej bör motsätta sig att biträda den af norrmännen redan beslutade afskrifningen af unionen. Och oafsedt detta, lärer allmänna meningen inom Sverige i hvarje händelse ej sätta så stort pris på unionen, att man skulle vilja våga äfventyret att upprätthålla den med maktspråk.

Men, säger man, *det sätt, som användts från Norges sida*, vore förkastligt. Det innefattade ett ensidigt brytande af ett aftal, och denna våldsätgård hade gjorts ännu mer förhatlig genom att man sökt på advokatoriskt sätt försvara den såsom ett författningssenligt förfarande. Sverige hade, menar man, härigenom blifvit utsatt för en förödmjukelse, och detta fordrade upprättelse. Härmed är man inne på det för närvarande

mest förhandlade spörsmålet, hvad Sveriges ära kräfver och hvilket svenskt handlingssätt som kan anses manligast under nuvarande förhållanden.

Ur svensk synpunkt måste nu visserligen fastslås, att stortingets beslut af den 7 juni i realiteten ej är annat än en statskupp, och att de formella skäl, hvarmed den försvarats, icke gärna kunna betraktas annat än som förtolkningar. Och från norsk sida torde man å andra sidan ej vilja bestrida, att en upplösning efter föregående ömsesidig öfverenskommelse, därest en sådan kunnat komma till stånd, hade ur alla synpunkter varit en vida lämpligare form för uppgörelsen.

Men då uppstår frågan: Bör Sverige verkligen vidtaga några åtgärder just i syfte att vinna upprättelse för att upplösningen ägt rum på det sätt som skett, och i sådan händelse, hvilka skola dessa åtgärder vara?

Det ligger då nära till hands att ifrågasätta, att Sverige i främsta rummet bör räcka sin hand till försoning. Ty det är ju en erkänd lefnadsregel, att den är ädlast, som först gör så. Naturligtvis skall tillämpningen af en sådan grundsats i förevarande fall förefalla de fleste främmande och olämplig. Men äfven i politiken måste det väl anses vara en god ledning och en styrka att söka bibehålla åtminstone någon känning med de oföränderliga och offentligen förkunnade sedelagarne. Och dessa lära ju, att själföfvervinnelse är den största dygden.

Nu invänder mången, att detta gäller för individerna, men icke för folken. En sådan mening är dock alldeles oriktig. Visserligen är erkännandet jämväl af en internationell rättvisa en senare företeelse i historien. Och ännu i dag framstår ofta för styrelserna och de nationella stämningarne såsom högsta statskloket att med rätt eller orätt tillskansa sitt land de största möjliga fördelar på ett annat lands och dess medborgares bekostnad. Men allt högre ljuda i våra tider krafven på fred mellan folken. Ett land, som tager afstånd från den gamla historiska uppfattningen och följer med sin tid samt med god vilja utan vrede och formalism afstår från ohållbara och obehöriga fördelar, har därför enligt vår uppfattning gjort en ny kulturinsats och därmed äfven utfört en manlig och ärorik handling.

Efter dessa erinringar må emellertid genast medgifvas, att man ej bör fordra för mycket af någon och således ej heller af oss svenskar. Man måste ju också taga en viss hänsyn till den sinnesstämning, som faktiskt på en del håll förefinnes. Men äfven med dessa förutsättningar föreligga omständigheter, som jämväl för ett vanligt åskådningssätt böra utgöra tillräckliga skäl för att i detta fall anse ett hofsamt

och högsint uppträdande från svensk sida vara bäst öfverensstämmande med vår verkliga ära.

Af grundläggande vikt i detta afseende är ju den omständigheten, att Sveriges folk icke afhändts något af sina egna friheter och medborgerliga rättigheter, utan att Norge nu endast fullt ut häfdat sin egen själfständighet. Den enastående enigheten från alla klasser i Norge och den nationella hänförelse, som där tagit sig uttryck, måste också ingifva aktning och mana till eftertanke.

Det är vidare vår oafvisliga plikt att draga oss till minnes, om möjligen icke äfven åtskilliga anmärkningar kunna framställas mot oss. Vi skola då finna, att äfven våra egna metoder gentemot Norge icke alltid i syftet varit så synnerligen lojala. Det var ej så länge sedan, som det äfven från ledande håll i Sverige öppet förordades att, såsom det kallades, tala svenska med norrmännen samt arbetades för tvångsrevision af norska grundlagen och dylikt. Och då den svenska allmänheten varit mycket skarp i att bränmärka enligt vårt tycke obegripliga yttringar af norsk och äfven andra länders nationalkänsla, så böra vi kanske tänka efter, om vi ej nu också äro på väg att hängifva oss åt en alltför ömtålig nationell känslöstämning. Härtill kommer, att det måhända ej är så alldeles säkert, att man från alla håll i Sverige skulle välvilligt upptagit ett norskt anbud om unionsupplösning, ehuru vi nu föreställa oss det, sedan saken fullbordats. Och icke heller är det sagdt, att förbittringen i Sverige skulle blifvit mindre, om norrmännen öppet förklarat sig göra revolution i stället för att såsom nu utfinna ett formellt berättigande för sitt handlingssätt. Allt sammanlagdt gör, att tiden synes lämpligen vara inne för ett utjämnande eller en kvittning äfven af sådana mellanhafvanden, som de olika folken kunna räkna hvarandra till last såsom öfverilningar eller kränkningar.

Slutligen bör besinnas, att Sverige just i den framkallade situationen fått en viktig uppgift, hvars uppfyllande bör bereda landet tillräcklig tillfredsställelse. Norge har gjort slut på det bestående. Det tillkommer nu Sverige att framsynt sörja för framtiden. Det hvilar på oss att på ett lojalt sätt taga erforderliga initiativ för att i möjligaste mån förekomma förvecklingar eller ovänskapliga handlingar för framtiden. Hålla vi oss därvid inom förnuftiga och rättvisa gränser, bör det icke kunna ifrågasättas annat än att norrmännen skola bifalla våra fordringar. Och det är icke osannolikt, att de just nu, i känslan af att de dock hafva något att försona, skola gå vida längre till mötes än som skulle skett i sammanhang med förhandlingar om själfva frågan: unionsupplösning eller icke. Och då har ju äfven genom sättet för brytningen vunnits någon fördel.

Med den uppfattning, som nu utvecklats, måste den i ärendet afgifna *kungliga propositionen* väcka stor tillfredsställelse. Den föreslår unionens häfvande såsom något oåterkalleligt. Den föreslår äfven, att Sverige skall taga initiativ till att ordna ömsesidiga mellanhafvanden för framtiden. Och därtill antydes i trontalet, att Sverige nu mer än någonsin bör söka sin vinning i framsteg på den inre politikens område.

Det har sagts, att det vore en särdeles stor svaghet i propositionen, att den utgår från att betrakta unionsupplösningen såsom ett faktum. Men i en tid, då mången, och detta med rätta, framhåller vikten af kraftiga regeringsinitiativ, så bör det väl ej kunna klandras, att regeringen just i denna grundläggande utgångspunkt tagit en egen själfständig ställning. Hvad förslaget i denna del innehåller måste rättvisligen erkännas vara en verklig och framsynt regeringshandling.

Större fog förefinnes däremot kanske för de många framkomna anmärkningarne mot den knappa och torra motiveringen. En förklaring därtill kan ju dock sägas ligga i den omständigheten, att regeringen uppenbarligen företrädesvis genom resignation kommit till sina slutsatser. Icke heller torde regeringen varit besjälad af någon så synnerligen varm öfvertygelse om ett nytt Sveriges framtidsutsikter, och Riksdagen brukar ju ej heller fordra af sin regering några manande ord i sådan riktning. För den händelse åter den önskade lyftningen i motiveringen anses bort bestå i ett kraftigare språk mot Norge, så må denna menings förfäktare dock erinra sig, att regeringen i annat sammanhang uttalat sig i den riktningen, men nu, med den ställning regeringen ansett sig böra intaga i det föreliggande förslaget, tydligen saknat anledning att såsom en motivering ytterligare vidlyftigt framhålla sin uppfattning.

Att, på sätt också allmänt anmärkes, regeringen ej närmare angifvit de frågor, som borde blifva föremål för förhandlingar, kan ju finna sitt berättigande i olämpligheten att på förhand fastslå och offentliggöra alla de ämnen, som förhandlingarne böra omfatta. Och genom framhållandet att en hufvuduppgift blefve att genom skiljedom afgöra uppkommande tvistefrågor synes en antydning gifvits om den allmänna riktning, på hvilken förhandlingarne enligt regeringens uppfattning böra inslå.

För vår del våga vi hoppas, att Riksdagens beslut af förhållandenas makt kommer att slutligen byggas på hufvudsakligen de uppfattningar, som ofvan framhållits. Emellertid hafva vi förnummit, att det för närvarande vore en ganska allmän mening inom Riksdagen, att dylika åsikter icke borde få göra sig gällande. Då ett dylikt åskådningssätt enligt vår uppfattning är synnerligen oriktigt, har det för oss

framstått såsom en plikt att på detta sätt uttala vår mening, oafsedt att tiden ej medgifvit att utveckla saken så, som varit önskligt.

Vi anse oss därför nu böra framställa det yrkande,

att Riksdagen måtte, med anslutning till Kungl. Maj:ts förslag och under där angifven förutsättning, för sin del godkänna unionens upplösning och Norges suveränitet samt därvid särskildt beakta de synpunkter, som ofvan blifvit närmare utvecklade.

Anhålles, att denna motion måtte remitteras till det särskilda utskottet.

Stockholm den 27 juni 1905.

Carl Lindhagen.

Fridtjuv Berg.

Jakob Pettersson.